

dat zij dan feitelijk verzet van de zijde der kerken tegen de deportatie van de overige Joden konden tegengaan met het dreigement dat, als de kerken zich niet onmiddellijk intoomden, aan de uitzonderingspositie der Christen-Joden een einde zou worden gemaakt. Die uitzonderingspositie werd door hen als tijdelijk gezien. Het punt kwam op de eerstvolgende *Chefsitzung* (vrijdag 17 juli) ter sprake. Seyss-Inquart, door Rauter onder druk gezet, gaf daar als zijn opvatting weer, 'dass nachdem alle anderen Juden abgeschoben sein werden, bei nächstbestener Gelegenheit, die politisch passt, auch die letzten 'christlichen' Juden nach dem Osten verpflanzt werden sollten'. Rauter, aldus Seyss-Inquart, moest zijn beleid niet verkeerd begrijpen: 'Wenn er, der Reichskommissar . . . durch dieses Entgegenkommen die christlichen Kirchen aus Anlass der Evakuierung der niederländischen Juden zum Schweigen bringen könnte, wäre für ihn viel gewonnen'. Niet anders dacht Schmidt er over. Deze gaf een dag later aan Rauter de verzekering dat, wat hem betrof, alle Christen-Joden 'letztlich auch abgeschoben werden können'.¹ Over dat alles zou uiteraard jegens de vertegenwoordigers van de kerken gezwegen worden.

*

Op de avond van de 14de juli (de dag waarop in Amsterdam ruim vijfhonderd Joden bij een razzia gegrepen waren) was ds. Dijkmeester bij Schmidt geroepen. Hij kreeg namens de *Reichskommissar* te horen dat de Christen-Joden, voorzover zij vóór 1 januari 1941 gedoopt waren, van deportatie vrijgesteld zouden worden, en, deed Schmidt weten: 'aan verzachting der maatregelen voor gemengd-gehuwden werd nog gewerkt'.² Dat alles mocht Dijkmeester aan de besturen der kerkgenootschappen meedelen. Dijkmeester antwoordde, aldus Touw, 'dat de kerken voor deze toezegging erkentelijk waren, maar natuurlijk het standpunt handhaafden dat in hun telegram uitkwam'.³

Op 13 juli, daags voor de bespreking tussen ds. Dijkmeester en Schmidt, was prof. Kraemer in het kader van de tweede grote gijzelaarsactie gearresteerd. Gravemeyer gijzelaar, Kraemer nu ook, prof. mr. P. Scholten (in de tweede helft van '41 voorzitter van het Convent der Kerken) naar de

¹ Notitie, 18 juli 1942, van Rauter voor Harster (*HSSuPF*, 185 b). ² Mededeling, 15 juli 1942, van H. J. Dijkmeester aan de overige leden van Interkerkelijk Overleg, in Touw: *Het verzet der Hervormde Kerk*, dl. II, p. 101. ³ A.v., dl. I, p. 401.